

કોચિંગ સેન્ટરના નિયમન માટેની માર્ગદર્શિકા

જાન્યુઆરી ૨૦૨૪

ઉચ્ચ શિક્ષણ વિભાગ, શિક્ષણ મંત્રાલય

ભારત સરકાર

પૃષ્ઠભૂમિ

1. વિદ્યાર્થીઓની આત્મહત્યાના વધતા જતા કિસ્સાઓ, આગની ઘટનાઓ, સુવિધાઓનો અભાવ તેમજ શિક્ષણની પદ્ધતિના સંદર્ભમાં ખાનગી કોચિંગ સેન્ટરોને લગતા મુદ્દાઓ સમયાંતરે સરકારનું ધ્યાન દોરે છે.
2. કોઈપણ નિર્ધારિત નીતિ અથવા નિયમનની ગેરહાજરીમાં દેશમાં અનિયંત્રિત ખાનગી કોચિંગ કેન્દ્રોની સંખ્યા સતત વધી રહી છે. આવા કેન્દ્રો વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી વધુ પડતી ફી વસૂલતા હોવાના કિસ્સાઓ, વિદ્યાર્થીઓ પર અયોગ્ય તાણ જેના પરિણામે વિદ્યાર્થીઓ આત્મહત્યા કરે છે, આગ અને અન્ય અકસ્માતોને કારણે અમૂલ્ય જીવ ગુમાવે છે અને આ કેન્દ્રો દ્વારા અપનાવવામાં આવતી અન્ય ઘણી ગેરરીતિઓ મીડિયામાં વ્યાપકપણે નોંધાય છે.
3. આ મુદ્દાઓ સંસદમાં વિવાદો, ચર્ચાઓ અને પ્રશ્નો દ્વારા પણ ઘણી વખત ઉઠાવવામાં આવ્યા છે.
4. એ ધ્યાનમાં લેતા કે +2 સ્તરના શિક્ષણનું નિયમન એ રાજ્ય/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ સરકારોની જવાબદારી છે, તેથી આ સંસ્થાઓ રાજ્ય/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ સરકારો દ્વારા શ્રેષ્ઠ રીતે નિયંત્રિત થાય છે.
5. સ્ટુડન્ટ ફેડરેશન ઓફ ઇન્ડિયા વિરુદ્ધ UOI અને અન્ય બાબતે 2013ના WP નંબર 456માં PIL માનનીય સુપ્રીમ કોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં શિક્ષણ મંત્રાલય પ્રતિવાદીઓમાંનું એક હતું. PILનો નિકાલ 03.02.2017 ના આદેશ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો અને અન્ય બાબતોની સાથે સાથે નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો કે પિટિશનમાં ઉઠાવવામાં આવેલ મુદ્દો, જો કે મહત્વપૂર્ણ, મૂળભૂત રીતે એક નીતિ વિષયક છે. અરજદારો માટે તે સંબંધિત સત્તાધિકારીઓ સમક્ષ મુદ્દો ઉઠાવવા માટે ખુલ્લું રહેશે જેઓ કાયદા અનુસાર તેના પર વિચાર કરી શકે છે.
6. ખાનગી કોચિંગના નિયમનના મુદ્દાના સંદર્ભમાં, સંસદમાં અને અશોક મિશ્રા સમિતિના અહેવાલ બંનેમાં વિસ્તૃત ચર્ચાનો વિષય રહ્યો છે, પત્ર નં. 32-6/2017-TS I તારીખ 04.04.2017 વિભાગ. ઉચ્ચ શિક્ષણે રાજ્યો/ કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોને વિચલિત સંસ્થાઓ માટે નિયમન અને કડક ઇંડની વ્યવસ્થા માટે પગલાં લેવા વિનંતી કરી હતી. આ પત્રમાં રાજ્યો/ કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોને વિદ્યાર્થીની આત્મહત્યાને સંબોધવા માટે ન્યાયમૂર્તિ રૂપનવાલ કમિશન ઓફ ઇન્કવાયરી દ્વારા સૂચવવામાં આવેલા 12 પગલાંને ધ્યાનમાં લેવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી.
7. પત્ર નં. 32-6/2017-TS.I તારીખ 14.08.2019 ના સંદર્ભમાં, કોચિંગ કેન્દ્રોના નિયમનના સંદર્ભમાં, રાજ્યો અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોને તેમના અધિકારક્ષેત્રમાં કોચિંગ કેન્દ્રોના નિયમન માટે યોગ્ય કાયદાકીય માળખા દ્વારા જરૂરી પગલાં લેવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી, કારણ કે આમાંથી ઘણા કોચિંગ કેન્દ્રો શાળા સ્તરે કાર્યરત છે અને તેથી તે રાજ્ય/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ સરકારના સીધા કાર્યક્ષેત્ર હેઠળ છે.
8. ફરીથી, પત્ર નં. 32-18/2020-TS I ની તારીખ 24.12.2020, તારીખ 04.04.2017 અને 14.08.2019 ના પત્રોનો સંદર્ભ આપતાં, રાજ્યો/ કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોને વિદ્યાર્થીઓની સલામતી અને સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરવા અને બિનજરૂરી શોષણ ટાળવા માટે આ કોચિંગ કેન્દ્રોને યોગ્ય કાયદાકીય માળખા દ્વારા નિયમન કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી.
9. હિતધારકો સાથે વિગતવાર પરામર્શ કર્યા પછી 29.07.2020 ના રોજ રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ 2020 (NEP 2020) જાહેર કરવામાં આવી છે. NEP 2020ના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોમાંનો એક એ છે કે 'આજના "કોચિંગ કલ્ચર"ને પ્રોત્સાહિત કરતા સમીકરણ મૂલ્યાંકનને બદલે શીખવા માટે નિયમિત રચનાત્મક મૂલ્યાંકન પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું.'
10. NEP 2020 તેના પેરા 4.36 માં બોર્ડની પરીક્ષાઓ અને પ્રવેશ પરીક્ષાઓ સહિત માધ્યમિક શાળાની પરીક્ષાઓની વર્તમાન પ્રકૃતિ, આજની કોચિંગ સંસ્કૃતિ અને તેની હાનિકારક અસરને ઓળખે છે.
11. NEP 2020 ના પેરા 4.37 કોચિંગ વર્ગો હાથ ધરવાની જરૂરિયાતને દૂર કરવા બોર્ડ અને પ્રવેશ પરીક્ષાઓની વર્તમાન સિસ્ટમમાં સુધારાનું સૂચન કરે છે.
12. પેરા 4.38 અન્ય બાબતોની સાથે-સાથે વધુ સુગમતા, વિદ્યાર્થીની પસંદગી અને બેમાંથી શ્રેષ્ઠ પ્રયાસો, મૂલ્યાંકન કે જે પ્રાથમિક રીતે મુખ્ય ક્ષમતાઓનું પરીક્ષણ કરે છે અને દબાણ અને કોચિંગ કલ્ચરને ઘટાડે છે તેવા બોર્ડ પરીક્ષાઓના વધુ સક્ષમ મોડલ વિકસાવવાનું સૂચન કરે છે.
13. NEP 2020 ના પેરા 4.42 જણાવે છે કે 'યુનિવર્સિટી પ્રવેશ પરીક્ષાઓ માટેના સિદ્ધાંતો સમાન હશે. નેશનલ ટેસ્ટિંગ એજન્સી (NTA) દર વર્ષે ઓછામાં ઓછા બે વાર વિજ્ઞાન, માનવતા વિજ્ઞાન, ભાષાઓ, કળા અને વ્યાવસાયિક વિષયોમાં ઉચ્ચ ગુણવત્તાની સામાન્ય અભિરુચિ પરીક્ષણ તેમજ વિશિષ્ટ સામાન્ય વિષયની પરીક્ષાઓ ઓફર કરવા માટે કામ કરશે. આ પરીક્ષાઓ વૈચારિક સમજણ અને જ્ઞાનને લાગુ કરવાની ક્ષમતાની કસોટી કરશે અને આ પરીક્ષાઓ માટે કોચિંગ લેવાની જરૂરિયાતને દૂર કરવાનો હેતુ રહેશે.

વિદ્યાર્થીઓ પરીક્ષા આપવા માટે વિષયો પસંદ કરી શકશે અને દરેક યુનિવર્સિટી દરેક વિદ્યાર્થીનો વ્યક્તિગત વિષય પોર્ટફોલિયો જોઈ શકશે અને વિદ્યાર્થીઓને વ્યક્તિગત રુચિઓ અને પ્રતિભાના આધારે તેમના કાર્યક્રમોમાં પ્રવેશ આપી શકશે.’

14. કોચિંગ કલ્ચરને નાબૂદ કરવા માટેની વ્યૂહરચના સંબંધિત મુદ્દા પર તાજેતરમાં જારી કરાયેલા રાષ્ટ્રીય અભ્યાસક્રમ ફેમવર્કમાં પણ વિગતવાર ચર્ચા કરવામાં આવી છે.
15. સરકારે કોમન યુનિવર્સિટી એન્ટ્રન્સ ટેસ્ટ (CUET), 13 પ્રાદેશિક ભાષાઓમાં પ્રવેશ પરીક્ષાનું આયોજન, હાયર એજ્યુકેશન ઈન્સ્ટિટ્યુશન્સ (HEIs) માં બેઠકોની સંખ્યામાં નોંધપાત્ર વિસ્તરણ અને વધુને વધુ ઉચ્ચ-ગુણવત્તાવાળી ઉચ્ચ શિક્ષણ સંસ્થાઓ સ્થાપના જેવા મુદ્દાઓને ઉકેલવા માટે NEP, 2020ની અનુરૂપ પહેલ કરી છે. નેશનલ કરીક્યુલમ ફેમવર્ક (NCF) શાળાઓમાં અભ્યાસક્રમની બાબતો અને વર્તમાન અનિચ્છનીય પરિસ્થિતિમાં ફાળો આપતી બોર્ડ પરીક્ષાઓને લગતી બાબતોને સંબોધવા સ્પષ્ટ પગલાં લઈ રહ્યું છે.
16. વિદ્યાર્થીઓને NEET (UG) અને JEE (Main) પ્રવેશ પરીક્ષાઓ માટે સારી રીતે પ્રેક્ટિસ કરવામાં મદદ કરવા માટે, નેશનલ ટેસ્ટિંગ એજન્સી (NTA), ઉમેદવારોને ઉચ્ચ ગુણવત્તાની મોક ટેસ્ટની ઓનલાઇન એક્સેસની સુવિધા વિના મૂલ્યે આપવા માટે એક મોબાઇલ એપ્લિકેશન ‘નેશનલ ટેસ્ટ અભ્યાસ’ શરૂ કરી છે.
17. આ મામલો ગ્રાહક બાબતોના વિભાગ સમક્ષ પણ ઉઠાવવામાં આવ્યો છે. ખોટી અગ્રણી જાહેરાતો પ્રકાશિત કરનાર કોચિંગ સેન્ટરો/ખાનગી ઉચ્ચ શિક્ષણ સંસ્થાઓ સામે ગ્રાહક સુરક્ષા અધિનિયમ, 1986 ની જોગવાઈઓ હેઠળ જરૂરી પગલાં લેવા માટે.
18. શિક્ષણ સમવર્તી યાદીમાં છે, રાજ્ય અને કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ સરકારે પણ આ બાબતે સક્રિય પગલાં લેવાની જરૂર છે.
19. બિહાર કોચિંગ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ (નિયંત્રણ અને નિયમન) અધિનિયમ, 2010 [બિહાર અધિનિયમ 17, 2010], ગોવા કોચિંગ ક્લાસીસ (નિયમન) અધિનિયમ, 2001 (2001નો ગોવા અધિનિયમ 27), ઉત્તર પ્રદેશ કોચિંગ અધિનિયમ, 2002 [યુપી એક્ટ નં. 5, 2002], કર્ણાટક ટ્યુટોરીયલ ઇન્સ્ટિટ્યુશન્સ (નોંધણી અને નિયમન) નિયમો, 2001 [કર્ણાટક શિક્ષણ અધિનિયમ, 1983 (કર્ણાટક અધિનિયમ 1995) ની કલમ 145 ની પેટા-કલમ (1) દ્વારા આપવામાં આવેલી સત્તાના ઉપયોગ માટે રચાયેલ છે], મણિપુર કોચિંગ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ (નિયંત્રણ અને નિયમન) અધિનિયમ, 2017 (2017નો અધિનિયમ નં. 8) વગેરે જેવા તેમના સંબંધિત અધિકારક્ષેત્રમાં ખાનગી કોચિંગ અને ટ્યુશન ક્લાસનું નિયમન કરવા માટે સંખ્યાબંધ રાજ્યો/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશોએ યોગ્ય કાયદાકીય માળખા દ્વારા પહેલ કરી છે. રાજસ્થાન કોચિંગ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ (નિયંત્રણ અને નિયમન) બિલ, 2023 પણ જાહેર ક્ષેત્રમાં છે અને તાણ ઘટાડવા અને વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્યમાં સુધારો કરવા માટે તાજેતરમાં માર્ગદર્શિકા છે. 7.09.2023 ના રોજ રાજસ્થાન સરકાર દ્વારા કોચિંગ ઇન્સ્ટિટ્યૂટમાં નોંધણી જારી કરવામાં આવી છે.
20. જ્યારે ખાનગી કોચિંગ સંબંધિત મુદ્દાઓને ઉકેલવા માટે નોંધપાત્ર પગલાં લેવામાં આવ્યા છે, ત્યારે અનિયંત્રિત ખાનગી કોચિંગ કેન્દ્રોની સંખ્યાને કારણે એક મોડેલ માર્ગદર્શિકા/નીતિ ઘડવાની આવશ્યકતા છે જેને રાજ્યો/ કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો યોગ્ય કાયદાકીય માળખા દ્વારા અમલીકરણ માટે અપનાવી શકે છે.
21. કેન્દ્ર સરકાર ખાનગી કોચિંગ સેન્ટરને લગતા મુદ્દાઓ અને રાજ્યો/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો દ્વારા દત્તક લેવા માટેની મોડલ માર્ગદર્શિકા/નીતિને યોગ્ય કાનૂની માળખા દ્વારા ઉકેલવાનો પ્રસ્તાવ મૂકે છે.

1. શીર્ષક

કોચિંગ સેન્ટર 2024ની નોંધણી અને નિયમન માટેની માર્ગદર્શિકા.

2. માર્ગદર્શિકાનો ઉદ્દેશ્ય

કોઈપણ અભ્યાસ કાર્યક્રમ, સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ અથવા શૈક્ષણિક સહાયમાં વિદ્યાર્થીઓને વધુ સારા માર્ગદર્શન અને સહાય માટે કોચિંગ સેન્ટરના નિયમન માટે માર્ગદર્શિકા પ્રદાન કરવી.

3. માર્ગદર્શિકાની જરૂર

(i) કોચિંગ સેન્ટરોની નોંધણી અને નિયમન માટે માળખું પૂરું પાડવું.

- (ii) કોચિંગ સેન્ટર ચલાવવા માટે લઘુત્તમ પ્રમાણભૂત જરૂરિયાતો સૂચવવા.
- (iii) કોચિંગ સેન્ટરોમાં નોંધાયેલા વિદ્યાર્થીઓના હિતની સુરક્ષા માટે.
- (iv) વિદ્યાર્થીઓના સર્વાંગી વિકાસ માટે કોચિંગ સેન્ટરોને સહ-અભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાની સલાહ આપવી.
- (v) વિદ્યાર્થીઓની માનસિક સુખાકારી માટે કારકિર્દી માર્ગદર્શન અને મનોવૈજ્ઞાનિક કાઉન્સેલિંગ પૂરું પાડવું.

4. વ્યાખ્યા

- (i) 'અપીલ સત્તા' એટલે યોગ્ય સરકાર દ્વારા સૂચિત અધિકારી;
- (ii) 'કોચિંગ' એટલે 50થી વધુ વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણની કોઈપણ શાખામાં ટ્યુશન, સૂચનાઓ અથવા માર્ગદર્શન આપવામાં આવે છે પરંતુ તેમાં કાઉન્સેલિંગ, રમતગમત, નૃત્ય, થિયેટર અને અન્ય સર્જનાત્મક પ્રવૃત્તિઓનો સમાવેશ થતો નથી;
- (iii) 'કોચિંગ સેન્ટર'માં 50થી વધુ વિદ્યાર્થીઓ માટે શાળા, કોલેજ અને યુનિવર્સિટી સ્તરે વિદ્યાર્થીઓને કોઈપણ અભ્યાસ કાર્યક્રમ અથવા સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ અથવા શૈક્ષણિક સહાય માટે કોચિંગ પ્રદાન કરવા માટે કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા સ્થાપિત, સંચાલિત અથવા સંચાલિત કેન્દ્રનો સમાવેશ થાય છે.
- (iv) 'સક્ષમ અધિકારી' એટલે યોગ્ય સરકાર દ્વારા સૂચિત અધિકારી;
- (v) 'સરકાર' એટલે કેન્દ્ર સરકાર, યોગ્ય અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી રાજ્ય/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ સરકાર;
- (vi) 'સંસ્થા' એટલે શાળા અથવા અન્ય કોઈપણ શૈક્ષણિક સંસ્થા જે બોર્ડ દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત અથવા નિયંત્રિત અથવા સંલગ્ન, અથવા રાજ્ય/કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ સરકાર દ્વારા નિયંત્રિત અથવા માન્ય, આનુષંગિક કોલેજ, અને સંલગ્ન કોલેજ, રચાયેલી કોલેજ, યુનિવર્સિટી અથવા શૈક્ષણિક સંસ્થા કેન્દ્ર સરકાર અથવા રાજ્ય/યુટી સરકારનું કાર્ય;
- (vii) 'વ્યક્તિ'નો અર્થ એક વ્યક્તિ થાય છે અને તેમાં વ્યક્તિઓનો સમૂહ અથવા સંસ્થા કોર્પોરેટ અથવા ટ્રસ્ટ, પેઢી અથવા સમાજ અથવા સંસ્થાનો સમાવેશ થાય છે;
- (viii) 'માલિક' એટલે કોચિંગ સેન્ટરનો માલિક જે રજિસ્ટ્રેશન અથવા રજિસ્ટ્રેશનની માંગ કરે છે અને તેમાં સંયુક્ત માલિકનો સમાવેશ થાય છે;
- (ix) 'ટ્યુટર' એટલે એવી વ્યક્તિ કે જે કોઈપણ કોચિંગ સેન્ટરમાં વિદ્યાર્થીઓને માર્ગદર્શન આપે છે અથવા તાલીમ આપે છે અને તેમાં વિશિષ્ટ ટ્યુશન આપનાર શિક્ષકનો સમાવેશ થાય છે.
- (x) 'યુનિવર્સિટી' એટલે કે કેન્દ્રીય અધિનિયમ, પ્રાંતીય અધિનિયમ અથવા રાજ્ય અધિનિયમ દ્વારા અથવા તે હેઠળ સ્થાપિત અથવા સમાવિષ્ટ યુનિવર્સિટી, અને તેમાં એવી કોઈપણ સંસ્થાનો સમાવેશ થાય છે જે, સંબંધિત યુનિવર્સિટી સાથે પરામર્શ કરીને, UGC કાયદા હેઠળ આ વતી બનાવેલા નિયમો અનુસાર UGC દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત કરવી.

5. કોચિંગ સેન્ટરની નોંધણી

- (i) વ્યક્તિએ આ માર્ગદર્શિકાની જોગવાઈઓ અનુસાર આવા કોચિંગ સેન્ટરની પૂર્વ નોંધણી સાથે જ કોચિંગ આપવું અથવા કોચિંગ સેન્ટરની સ્થાપના, વ્યવસ્થા, સંચાલન અથવા જાળવણી કરવી જોઈએ.
- (ii) માર્ગદર્શિકાના અમલીકરણની તારીખે અસ્તિત્વમાં છે તે કોચિંગ સેન્ટર, માર્ગદર્શિકાના અમલીકરણની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર નોંધણી માટે અરજી કરશે.
- (iii) કોચિંગ સેન્ટરના નોંધણી માટેની અરજી સક્ષમ સત્તાધિકારીને કરવામાં આવશે જેના સ્થાનિક અધિકારક્ષેત્રમાં આવા કોચિંગ સેન્ટર આવેલું છે, આવા ફોર્મમાં, યોગ્ય સરકાર દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવેલ ફી અને દસ્તાવેજો સાથે.
- (iv) કોચિંગ સેન્ટરના કિસ્સામાં એકથી વધુ શાખાઓ હોય, આવી દરેક શાખાને અલગ કોચિંગ સેન્ટર તરીકે ગણવામાં આવશે અને દરેક શાખાની નોંધણી માટે અલગ અરજી સબમિટ કરવી જરૂરી રહેશે.

(v) સક્ષમ અધિકારી, કોચિંગ સેન્ટરની નોંધણી માટે અરજી મળ્યાની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર, ક્યાં તો નિયત ફોર્મમાં નોંધણીનું પ્રમાણપત્ર આપશે, અથવા અરજદારને આવા ઇનકાર માટે લેખિતમાં કારણો નોંધ્યા પછી આવી નોંધણી મંજૂર કરવાનો ઇનકાર કરવાનો હુકમ જણાવશે.

જો કે, સંબંધિત વ્યક્તિને સુનાવણીની વાજબી તક આપ્યા સિવાય નોંધણીનો ઇનકાર કરતો કોઈ હુકમ પસાર કરવામાં આવશે નહીં.

(vi) નોંધણી પ્રમાણપત્રની માન્યતાનો સમયગાળો યોગ્ય સરકાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે, સિવાય કે કોઈ કારણસર અગાઉ રદ કરવામાં આવે.

(vii) દરેક રજિસ્ટર્ડ કોચિંગ સેન્ટરે યોગ્ય સરકાર દ્વારા ઉલ્લેખિત ફી અને દસ્તાવેજો સાથે આવા ફોર્મમાં, આવા રજિસ્ટ્રેશનની સમાપ્તિની તારીખના બે મહિના પહેલાં સક્ષમ અધિકારીને નોંધણી પ્રમાણપત્રના નવીકરણ માટે અરજી કરવી પડશે.

(viii) સક્ષમ અધિકારી, નિયત ફોર્મમાં નોંધણીના નવીકરણ માટેની અરજીની પ્રાપ્તિ પર અને નિયત ફીની ચુકવણી પર, નોંધણીની અવધિની સમાપ્તિ પહેલાં નોંધણી નંબરના નવીકરણ માટેની અરજી પર નિર્ણય લેશે અને પ્રમાણપત્રનું નવીકરણ કરી શકશે અથવા આવા ઇનકારના કારણો લેખિતમાં નોંધ્યા પછી, નોંધણીની મુદતની સમાપ્તિ પહેલાં અરજદારને તેના ઇનકારની જાણ કરશે.

જો કે, સંબંધિત વ્યક્તિને સુનાવણીની વાજબી તક આપ્યા સિવાય નોંધણીનો ઇનકાર કરતો કોઈ હુકમ પસાર કરવામાં આવશે નહીં.

(ix) યોગ્ય સરકાર ન્યૂનતમ માનવ ઇન્ટરફેસ સાથે ફેસલેસ રીતે કોચિંગ સેન્ટરની નોંધણીની સુવિધા માટે વેબ-પોર્ટલ/ઓનલાઈન મિકેનિઝમ બનાવશે.

6. નોંધણી માટેની શરતો

(i) કોઈ કોચિંગ સેન્ટર નહીં -

- ગ્રેજ્યુએશન કરતાં ઓછી લાયકાત ધરાવતા ટ્યુટર્સને જોડશે.
- વાલીઓ/વિદ્યાર્થીઓને કોચિંગ સેન્ટરમાં નોંધણી કરાવવા માટે તેમને ગેરમાર્ગે દોરનારા વચનો અથવા રેન્ક અથવા સારા માર્કસની બાંધધરી આપશે.
- 16 વર્ષથી નીચેના વિદ્યાર્થીની નોંધણી કરશે અથવા વિદ્યાર્થીની નોંધણી માધ્યમિક શાળાની પરીક્ષા પછી જ હોવી જોઈએ.
- પ્રત્યક્ષ કે આડકતરી રીતે, કોચિંગની ગુણવત્તા અથવા તેમાં આપવામાં આવતી સુવિધાઓ અથવા આવા કોચિંગ સેન્ટર અથવા આવા વર્ગમાં હાજરી આપનાર વિદ્યાર્થી દ્વારા મેળવેલા પરિણામ અંગેના કોઈપણ દાવાને લગતી કોઈપણ ભ્રામક જાહેરાતને પ્રકાશિત થયેલ અથવા પ્રકાશિત કરવા અથવા તેના પ્રકાશનમાં ભાગ લેવાનું કારણ આપવું.
- નોંધણી કરાવવી, જો તે વિદ્યાર્થી દીઠ ન્યૂનતમ જગ્યાની જરૂરિયાત કરતાં ઓછી હોય.
- નૈતિક ક્ષતિને સંડોવતા કોઈપણ ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવેલ હોય તેવા કોઈપણ શિક્ષક અથવા વ્યક્તિની સેવાઓ લેવી.
- આ માર્ગદર્શિકાની જરૂરિયાત મુજબ કાઉન્સેલિંગ સિસ્ટમ ન હોય ત્યાં સુધી નોંધણી કરાવવી.

(ii) કોચિંગ સેન્ટર પાસે ટ્યુટર્સની લાયકાત, અભ્યાસક્રમ/પાઠ્યક્રમ, પૂર્ણ થવાનો સમયગાળો, છાત્રાલયની સુવિધાઓ (જો કોઈ હોય તો), અને વસૂલવામાં આવતી ફી, સરળ બહાર નીકળવાની નીતિ, ફી રિફંડ નીતિ, કોચિંગ હાથ ધરેલા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા, કેન્દ્ર અને વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા આખરે ઉચ્ચ શિક્ષણ સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ મેળવવામાં સફળ થયા તે, વગેરે અપડેટ વિગતો સાથેની વેબસાઇટ હોવી જોઈએ..

(iii) કોચિંગ સેન્ટર સ્થાનિક અધિકારક્ષેત્રમાં લાગુ પડતી અલગ નોંધણી સહિત વિવિધ કાયદાઓ, નિયમો, નિયમો વગેરેનું પાલન કરશે.

7. નોંધણી માટે અરજી સાથે રાખવાના દસ્તાવેજો

(i) કોચિંગ સેન્ટરની નોંધણી માટેની દરેક અરજીની સાથે માલિક દ્વારા બાંધધરી આપવામાં આવશે કે -

- તેણે ફક્ત 'રજિસ્ટર્ડ કોચિંગ સેન્ટર' શબ્દનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ અને કોઈપણ સાઈન બોર્ડ અથવા કોઈપણ પ્રોસ્પેક્ટસ અથવા પત્રવ્યવહાર અથવા સંદેશાવ્યવહાર કોઈપણ પ્રકૃતિ અથવા કોઈપણ સ્થાન પર 'માન્ય' અથવા 'મંજૂર' શબ્દોનો ઉપયોગ કરશે નહીં;
- જે વિદ્યાર્થીઓ સંસ્થાઓ/શાળાઓમાં પણ અભ્યાસ કરતા હોય તેમના માટે કોચિંગ વર્ગો તેમની

સંસ્થાઓ/શાળાઓના કલાકો દરમિયાન આયોજિત કરવામાં આવશે નહીં.

- (c) ટ્યુટરની લાયકાત અંગેની જરૂરી માહિતી, કોચિંગ ક્લાસનું ટાઈમ ટેબલ, ચાર્જ કરવામાં આવેલી ફી અને કોચિંગ ક્લાસને લગતી સામાન્ય માહિતી, કોચિંગ સેન્ટરના પરિસરમાં અગ્રણી સ્થાને વેબસાઈટ અને નોટિસ બોર્ડ પર પ્રદર્શિત કરવાની રહેશે;
- (d) તે અથવા કોઈપણ શિક્ષક અથવા વ્યક્તિ, કોચિંગ સેન્ટરમાં કોઈપણ રીતે નૈતિક ક્ષતિ સાથે સંકળાયેલા કોઈપણ ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા નથી અને શિક્ષકની નોકરીમાં કોઈપણ ફેરફારની જાણ તરત જ સક્ષમ અધિકારીને કરવામાં આવશે;
- (e) તે કોચિંગ ક્લાસમાં દાખલ થવાના વિદ્યાર્થીઓની નિર્દિષ્ટ સંખ્યાને લગતી શરતનું પાલન કરશે;
- (f) તે આ માર્ગદર્શિકાના અન્ય નિયમો અને શરતોનું પાલન કરશે;

(ii) નોંધણીના નવીકરણ માટેની અરજીની સાથે ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ દ્વારા ઓડિટ કરાયેલ ખાતાઓના સ્ટેટમેન્ટની નકલ હોવી જોઈએ.

8. ફી

(i) અલગ-અલગ અભ્યાસક્રમો/પાઠ્યક્રમ માટેની ટ્યુશન ફી યોગ્ય અને વ્યાજબી હોવી જોઈએ અને વસૂલવામાં આવેલી ફીની રસીદો ઉપલબ્ધ કરાવવી જોઈએ.

(ii) કોચિંગ સેન્ટરે વિવિધ અભ્યાસક્રમો/પાઠ્યક્રમ, તેમની પૂર્ણતાનો સમયગાળો, વર્ગોની સંખ્યા, પ્રવચનો, ટ્યુટોરિયલ્સ, હોસ્ટેલ સુવિધાઓ (જો કોઈ હોય તો), અને લેવામાં આવતી ફી, સરળ બહાર નીકળવાની નીતિ, ફી રિફંડ વગેરેનો ઉલ્લેખ કરતું પ્રોસ્પેક્ટસ જારી કરવું આવશ્યક છે. આ વિગતો બિલ્ડિંગના પરિસરમાં અગ્રણી અને સુલભ જગ્યાએ પણ પ્રદર્શિત કરવામાં આવશે.

(iii) પ્રોસ્પેક્ટસ, નોંધો અને અન્ય સામગ્રી કોચિંગ સેન્ટર દ્વારા તેમના નોંધાયેલા વિદ્યાર્થીઓને તેની કોઈ અલગ ફી વિના પૂરી પાડવામાં આવશે.

(iv) જો વિદ્યાર્થીએ કોર્સ માટે સંપૂર્ણ ચૂકવણી કરી દીધી હોય અને નિયત સમયગાળાની મધ્યમાં કોર્સ છોડી રહ્યો હોય, તો વિદ્યાર્થીને બાકીના સમયગાળા માટે અગાઉ જમા કરવામાં આવેલી ફીમાંથી 10 દિવસની અંદર પ્રો-રેટા ધોરણે પરત કરવામાં આવશે. જો વિદ્યાર્થી કોચિંગ સેન્ટરની હોસ્ટેલમાં રહેતો હશે તો હોસ્ટેલ ફી અને મેસ ફી વગેરે પણ પરત કરવામાં આવશે.

(v) કોઈ પણ સંજોગોમાં, કોર્સના ચલણ દરમિયાન કોઈ ચોક્કસ કોર્સ અને અવધિ માટે નોંધણી કરવામાં આવી હોય તેના આધારે ફીમાં વધારો કરવામાં આવશે નહીં.

9. માળખાકીય જરૂરિયાતો

(i) કોચિંગ સેન્ટરના મૂળભૂત માળખામાં, વર્ગ/બેચ દરમિયાન દરેક વિદ્યાર્થી માટે ઓછામાં ઓછો એક ચોરસ મીટર વિસ્તાર ફાળવવામાં આવી શકે છે. નોંધાયેલા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યાના પ્રમાણમાં પૂરતું ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર હોવું જોઈએ.

(ii) કોચિંગ સેન્ટર બિલ્ડિંગ ફાયર સેફ્ટી કોડ્સ, બિલ્ડિંગ સેફ્ટી કોડ્સ અને અન્ય ધોરણોનું પાલન કરશે અને યોગ્ય સરકાર દ્વારા નક્કી કર્યા મુજબ યોગ્ય સત્તાવાળાઓ પાસેથી ફાયર અને બિલ્ડિંગ સેફ્ટી સર્ટિફિકેટ મેળવશે.

(iii) વિદ્યાર્થીઓની સહાયતા માટે, કોચિંગ સેન્ટરમાં પ્રાથમિક સારવારની કીટ અને તબીબી સહાય/સારવારની સુવિધા હોવી જોઈએ. હોસ્પિટલો, ઈમરજન્સી સેવાઓ માટે ડોક્ટરો, પોલીસ હેલ્પલાઈન વિગતો, ફાયર સર્વિસ હેલ્પલાઈન, મહિલા હેલ્પલાઈન વગેરે જેવી રેફરલ સેવાઓની યાદી પ્રદર્શિત કરવામાં આવશે અને વિદ્યાર્થીઓને તેમના વિશે જાણ કરવામાં આવશે.

(iv) કોચિંગ સેન્ટરની ઇમારત સંપૂર્ણ રીતે ઇલેક્ટ્રિફાઇડ, સારી રીતે વેન્ટિલેટેડ હોવી જોઈએ અને બિલ્ડિંગના દરેક વર્ગખંડમાં પ્રકાશની પૂરતી વ્યવસ્થા કરવામાં આવશે.

(v) કેન્દ્રના તમામ વિદ્યાર્થીઓ અને કર્મચારીઓ માટે સલામત અને પીવાલાયક પાણી ઉપલબ્ધ રહેશે.

(vi) કોચિંગ સેન્ટરમાં જ્યાં જરૂર હોય ત્યાં સીસીટીવી કેમેરા યોગ્ય રીતે ફીટ કરવામાં આવશે અને સુરક્ષા સારી રીતે જાળવવામાં આવશે.

(vii) વિદ્યાર્થીઓ ફરિયાદ કરવા માટે કોચિંગ સેન્ટરમાં ફરિયાદ બોક્સ અથવા રજિસ્ટર મૂકી શકાય છે. કોચિંગ સેન્ટરમાં વિદ્યાર્થીઓની ફરિયાદો/અહિતના નિવારણ માટે સમિતિ હશે.

(viii) કોચિંગ સેન્ટર બિલ્ડિંગ પરિસરમાં પુરુષો અને સ્ત્રીઓ માટે અલગ-અલગ શૌચાલયની જોગવાઈ કરવામાં આવશે.

10. અભ્યાસક્રમ

10.1. વર્ગો

- (i) કોચિંગ સેન્ટરે પ્રોસ્પેક્ટસમાં દર્શાવ્યા મુજબ નિયત સમયમાં વર્ગો પૂરા કરવાના પ્રયત્નો કરવા પડશે.
- (ii) જે વિદ્યાર્થીઓ પણ સંસ્થાઓ/શાળાઓમાં અભ્યાસ કરતા હોય તેમના માટે કોચિંગ વર્ગો તેમની સંસ્થાઓ/શાળાઓના ક્લાકો દરમિયાન આયોજિત કરવામાં આવશે નહીં, જેથી આવી સંસ્થાઓ/શાળાઓમાં તેમની નિયમિત હાજરીને અસર ન થાય અને ડમી શાળાઓથી બચી શકાય.
- (iii) ઉપચારાત્મક અથવા સહાયક વર્ગો એવા વિદ્યાર્થીને પૂરા પાડવામાં આવી શકે છે જેમને તેમના શિક્ષણશાસ્ત્રમાં વધારાના સમર્થનની જરૂર હોય.
- (iv) અભ્યાસક્રમ/વર્ગના સમયપત્રકમાં વિદ્યાર્થીઓને આરામ અને સ્વસ્થ થવા દેવા માટે યોગ્ય અંતર રાખવામાં આવી શકે છે અને આ રીતે તેમના પર વધારાનું દબાણ ન આવે.
- (v) કોચિંગ સેન્ટર વિદ્યાર્થીઓ તેમજ ટ્યુટર માટે સાપ્તાહિક રજાની ખાતરી કરશે.
- (vi) સાપ્તાહિક રજાના બીજા દિવસે કોઈ આકારણી-પરીક્ષા/પરીક્ષા હોવી જોઈએ નહીં.
- (vii) સંબંધિત પ્રદેશમાં મહત્વપૂર્ણ અને લોકપ્રિય તહેવારો દરમિયાન, કોચિંગ સેન્ટર રજાને એવી રીતે ફેરફાર કરશે કે વિદ્યાર્થીઓ તેમના પરિવાર સાથે જોડાઈ શકે અને ભાવનાત્મક પ્રોત્સાહન મેળવી શકે.
- (viii) કોચિંગ સેન્ટરોએ કોચિંગ ક્લાસ એ રીતે ચલાવવું જોઈએ કે તે વિદ્યાર્થી માટે અતિશય ન હોય અને તે દિવસમાં 5 ક્લાકથી વધુ ન હોવો જોઈએ અને કોચિંગનો સમય સવારે વહેલો કે સાંજે મોડો ન હોવો જોઈએ.
- (ix) કોચિંગ સેન્ટરો વિદ્યાર્થીઓના સર્વાંગી વિકાસ અને જ્ઞાનાત્મક ક્ષમતાઓને વધારવા માટે સહ-અભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ માટે વર્ગોનું આયોજન કરશે. કોચિંગ સેન્ટરોએ મુખ્ય વિષયો શીખવતી વખતે શિક્ષક, કર્મચારી અને તમામ વિદ્યાર્થીઓ માટે જીવન કૌશલ્ય, વૈજ્ઞાનિક સ્વભાવ અને પુરાવા આધારિત વિચારસરણીના વિકાસ પર કાઉન્સેલિંગ સત્રોનું પણ આયોજન કરવું જોઈએ; સર્જનાત્મકતા અને નવીનતા; તંદુરસ્તી, સુખાકારી, ભાવનાત્મક બંધન અને માનસિક સુખાકારી, વય-યોગ્ય પડકારો, પ્રેરણા; સહયોગ અને ટીમ વર્ક; સમસ્યાનું નિરાકરણ અને તાર્કિક તર્ક; નૈતિક અને નીતિસંબંધી તર્ક; માનવીય અને બંધારણીય મૂલ્યોનું જ્ઞાન અને આચરણ; વ્યક્તિગત સુરક્ષા (લિંગ સંવેદના અને દુરુપયોગ નિવારણ); મૂળભૂત ફરજો; નાગરિકતા કુશળતા અને મૂલ્યો; ભારતનું જ્ઞાન; પર્યાવરણીય જાગૃતિ, આરોગ્યલક્ષી અને સ્વચ્છતા વગેરે.

10.2. કોચિંગ સેન્ટર દ્વારા આચારસંહિતા

- (i) દરેક વર્ગ/બેચમાં નોંધાયેલા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા સ્પષ્ટપણે પ્રોસ્પેક્ટસમાં વ્યાખ્યાયિત કરી શકાય છે અને વેબસાઇટ પર પ્રકાશિત કરી શકાય છે. કોઈ પણ સંજોગોમાં અભ્યાસક્રમના ચલાવવા દરમિયાન વર્ગ/બેચમાં આવી નોંધણી વધારવામાં આવશે નહીં.
- (ii) પ્રવેશ મેળવનાર વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા દરેક વર્ગમાં તંદુરસ્ત શિક્ષક-વિદ્યાર્થી ગુણોત્તર જાળવવાની અને શિક્ષક અને સલાહકારો સાથે સંબંધ બાંધવા માટે વધુ તકો ઊભી કરવાની જરૂરિયાતોને અનુરૂપ હોઈ શકે છે. તે સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે વિદ્યાર્થીઓ ટ્યુટર સાથે જોડાઈ શકે છે અને વિદ્યાર્થીને સ્કીન/બ્લેકબોર્ડની સરળ એક્સેસ અને દૃશ્યતા છે.
- (iii) કોચિંગ સેન્ટર 16 વર્ષથી નીચેના વિદ્યાર્થીની નોંધણી કરશે નહીં અથવા વિદ્યાર્થીની નોંધણી માધ્યમિક શાળાની પરીક્ષા પછી જ હોવી જોઈએ.
- (iv) અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ લેતા પહેલા વિદ્યાર્થીઓને પરીક્ષાઓની મુશ્કેલી, અભ્યાસક્રમ, તૈયારીની તીવ્રતા અને વિદ્યાર્થી તરફથી જરૂરી પ્રયત્નો વિશે સારી રીતે માહિતગાર કરવામાં આવશે.
- (v) વિદ્યાર્થીઓને શૈક્ષણિક વાતાવરણ, સાંસ્કૃતિક જીવન, વાસ્તવિકતાઓ અને શાળા કક્ષાની પરીક્ષાઓ અને સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓની તૈયારી વચ્ચેના તફાવત વિશે જાગૃત કરવામાં આવશે.
- (vi) એન્જિનિયરિંગ અને મેડિકલ ઇન્સ્ટિટ્યુટમાં એડમિશન માટેના વિકલ્પો ઉપરાંત, વિદ્યાર્થીઓને કારકિર્દીના અન્ય વિકલ્પો વિશેની માહિતી પૂરી પાડવામાં આવી શકે છે, જેથી તેઓ તેમના ભવિષ્ય વિશે તણાવમાં ન આવે અને વૈકલ્પિક કારકિર્દીનો નવો વિકલ્પ પસંદ કરી શકે.
- (vii) વિદ્યાર્થીની ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે પ્રવેશ અથવા મોક ટેસ્ટ લેવામાં આવી શકે છે. વિદ્યાર્થીની ક્ષમતા અને રુચિના આધારે, કોચિંગ સેન્ટર વિદ્યાર્થીની ક્ષમતાની વાસ્તવિક અપેક્ષા માતાપિતા સુધી

પહોંચાડી શકે છે અને આગળનો માર્ગ સૂચવી શકે છે.

(viii) વિદ્યાર્થીઓ અને વાલીઓને જાગૃત કરવામાં આવશે કે કોચિંગ સેન્ટરમાં પ્રવેશ એ મેડિકલ, એન્જિનિયરિંગ, મેનેજમેન્ટ, લો વગેરે જેવી સંસ્થાઓમાં અથવા સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષામાં પ્રવેશ માટે સફળતાની કોઈ ગેરંટી નથી.

(ix) કોચિંગ સેન્ટરે માનસિક સ્વાસ્થ્ય વ્યાવસાયિકો સાથે મળીને વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય અંગે સમયાંતરે વર્કશોપ અને સંવેદના સત્રો યોજવા જોઈએ.

(x) કોચિંગ સેન્ટરે વિદ્યાર્થીઓ અને વાલીઓ વચ્ચે શિક્ષણ શાસ્ત્ર, અભ્યાસક્રમની સમયરેખા અને કોચિંગ સેન્ટરમાં ઉપલબ્ધ સુવિધાઓ અંગે જાગૃતિ ફેલાવવી જોઈએ. તેઓને તેમના બાળકો પર બિનજરૂરી માનસિક દબાણ અને અપેક્ષાના બોજની નકારાત્મક અસરો વિશે સલાહ આપવામાં આવી શકે છે.

(xi) કોચિંગ સેન્ટર તેના દ્વારા લેવામાં આવતી મૂલ્યાંકન કસોટીનું પરિણામ જાહેર કરશે નહીં. મૂલ્યાંકન કસોટીને ગોપનીય રાખીને, તેનો ઉપયોગ વિદ્યાર્થીઓના પ્રદર્શનના નિયમિત પૃથ્થકરણ માટે થવો જોઈએ અને જે વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક કામગીરી બગાડી રહી છે, તેને આ માર્ગદર્શિકાની જોગવાઈઓ અનુસાર કાઉન્સેલિંગ પૂરું પાડવું જોઈએ.

11. કાઉન્સેલર્સ અને મનોવૈજ્ઞાનિકો સપોર્ટ

(i) વિદ્યાર્થીઓ પર ઉચ્ચ સ્પર્ધા અને શૈક્ષણિક દબાણને કારણે, કોચિંગ સેન્ટરોએ વિદ્યાર્થીઓની માનસિક સુખાકારી માટે પગલાં લેવા જોઈએ અને તેના વિદ્યાર્થીઓ પર અયોગ્ય દબાણ લાવ્યા વિના વર્ગો ચલાવી શકે છે. ઉપરાંત, તેઓએ તકલીફ અને તણાવપૂર્ણ પરિસ્થિતિમાં વિદ્યાર્થીઓને લક્ષ્યાંકિત અને સતત સહાય પૂરી પાડવા માટે તાત્કાલિક હસ્તક્ષેપ માટેની પદ્ધતિ સ્થાપિત કરવી જોઈએ.

(ii) સક્ષમ અધિકારી એ સુનિશ્ચિત કરવા પગલાં લઈ શકે છે કે કોચિંગ સેન્ટર દ્વારા કાઉન્સેલિંગ સિસ્ટમ વિકસાવવામાં આવે અને તે વિદ્યાર્થીઓ અને વાલીઓ માટે સરળતાથી ઉપલબ્ધ હોય. મનોવૈજ્ઞાનિકો, કાઉન્સેલરોના નામો અને તેઓ કયા સમયે સેવાઓ આપે છે તેની માહિતી તમામ વિદ્યાર્થીઓ અને વાલીઓને આપવામાં આવી શકે છે. વિદ્યાર્થીઓ અને વાલીઓ માટે અસરકારક માર્ગદર્શન અને કાઉન્સેલિંગની સુવિધા માટે કોચિંગ સેન્ટરમાં પ્રશિક્ષિત કાઉન્સેલરની નિમણૂક કરી શકાય છે.

(iii) કોચિંગ સેન્ટરોને કાઉન્સેલર્સ અને અનુભવી મનોવૈજ્ઞાનિકોને સામેલ કરવા પ્રોત્સાહિત કરવામાં આવે છે અને વિદ્યાર્થીઓને માનસિક તાણ અને ડિપ્રેશનના ઉકેલ માટે કાઉન્સેલર અને સાયકોથેરાપ્યુટિક સેવા પૂરી પાડે છે.

(iv) કારકિર્દી સલાહકારો વિદ્યાર્થીની રુચિ, યોગ્યતા અને ક્ષમતાનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે ઓનબોર્ડ થઈ શકે છે અને તે મુજબ શ્રેષ્ઠ કારકિર્દી વિકલ્પ પસંદ કરવા વાસ્તવિક અપેક્ષાઓ સાથે વિદ્યાર્થીઓ અને તેમના માતાપિતાને માર્ગદર્શન અને સલાહ આપી શકે છે.

(v) કોચિંગ સેન્ટર દ્વારા વાલીઓ, વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકો માટે માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને તણાવ નિવારણ અંગે નિયમિત વર્કશોપ અને જાગૃતિ સપ્તાહનું આયોજન કરવામાં આવી શકે છે. તે સ્વાસ્થ્ય, સારા પોષણ, વ્યક્તિગત અને જાહેર સ્વચ્છતા, આપત્તિ પ્રતિભાવ અને પ્રાથમિક સારવાર તેમજ આલ્કોહોલ, તમાકુ અને અન્ય ડ્રગ્સના હાનિકારક અને નુકસાનકારક અસરોની વૈજ્ઞાનિક સમજૂતી પર પણ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે. વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્વાસ્થ્ય, સ્થિતિસ્થાપકતા અને જવાબદાર સ્વ-સંભાળના સંદર્ભમાં કેન્દ્ર દ્વારા માતાપિતા માટે આયોજિત ક્રિયાપ્રતિક્રિયા સત્રમાં હકારાત્મક વાલીપણાની બાબત પર પણ ભાર મૂકવો જોઈએ.

(vi) વિદ્યાર્થીઓને તેમના સુધારણાના ક્ષેત્રો વિશે અસરકારક રીતે અને સંવેદનશીલ રીતે માહિતી પહોંચાડવા માટે ટ્યુટર્સ માનસિક સ્વાસ્થ્ય સમસ્યાઓમાં તાલીમ લઈ શકે છે.

(vii) કાઉન્સેલિંગના ભાગરૂપે કોચિંગ સેન્ટરે પીઅર ગ્રુપની ક્રિયાપ્રતિક્રિયા સ્થાપિત કરવી જોઈએ. કોચિંગ સેન્ટર ચર્ચાઓ, સ્પર્ધાઓ અને પ્રોજેક્ટ્સમાં જૂથ આધારિત અભ્યાસક્રમનું આયોજન કરી શકે છે.

(viii) વર્ગમાં ભણાવનાર શિક્ષકો દ્વારા વિદ્યાર્થીઓની શંકાઓનું નિરાકરણ કરવામાં આવશે જેથી વિદ્યાર્થીઓ સંતોષ અનુભવે.

(ix) કોચિંગ સેન્ટર સંસ્થામાં માનસિક સ્વાસ્થ્યને પ્રોત્સાહન આપવા માટે નીચે મુજબના માળખાને અનુસરશે:

માનસિક સ્વાસ્થ્ય પ્રમોશન માટે ફેમવર્ક		
સમસ્યાઓનું સ્તર	હિતધારકો જેમને સામેલ કરવા	હસ્તક્ષેપનું સ્તર
માનસિક સુખાકારી	સમગ્ર સંસ્થાકીય સમુદાય	માનસિક સુખાકારી સંસ્થાકીય અભ્યાસક્રમમાં સંકલિત
માનસિક સ્વાસ્થ્ય જ્ઞાન, વલણ અને વર્તન	બધા વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકો	માનસિક સુખાકારી - સામાન્ય આરોગ્ય અભ્યાસક્રમનો ભાગ
મનોસામાજિક સમસ્યાઓ	કાઉન્સેલર્સ, ટ્યુટર, પીઅર મેન્ટર્સ, વોર્ડન અને નાગરિકો	જરૂરિયાતમંદ વિદ્યાર્થીઓને વધારાની મદદનો વિસ્તાર કરવો
ગંભીર સમસ્યાઓ/વિકૃતિઓ	કાઉન્સેલર્સ, સંસ્થાકીય ડોક્ટરો અને અન્ય નિષ્ણાતો	વ્યવસાયિક સંચાલન

12. સમાવેશ અને સુલભતા

- કોચિંગ સેન્ટર પ્રવેશ અને શિક્ષણ પ્રક્રિયા દરમિયાન કોઈપણ અરજદાર/વિદ્યાર્થીની સાથે ધર્મ, વર્ણ, જાતિ, લિંગ, જન્મ સ્થળ, વંશ વગેરેના આધારે ભેદભાવ કરશે નહીં.
- મહિલા વિદ્યાર્થીઓ, વિકલાંગ વિદ્યાર્થીઓ અને હાંસિયામાં ધકેલાઈ ગયેલા જૂથોના વિદ્યાર્થીઓ જેવા સંવેદનશીલ સમુદાયોના વિદ્યાર્થીઓના વધુ પ્રતિનિધિત્વને પ્રોત્સાહિત કરવા માટે કોચિંગ સેન્ટર દ્વારા વિશેષ જોગવાઈઓ કરવામાં આવી શકે છે.
- કોચિંગ સેન્ટરનું બિલ્ડિંગ અને તેની આસપાસનું પરિસર દિવ્યાંગો માટે અનુકૂળ અને વિકલાંગ વ્યક્તિઓના અધિકારો અધિનિયમ, 2016ની જોગવાઈઓનું પાલન કરતું હોવું જોઈએ.
- ટ્યુટર શીખવાની અક્ષમતા અંગે સંવેદનશીલ બની શકે છે અને શીખવાની અસમર્થતા ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓને આરામદાયક અનુભવ કરાવી શકે છે.
- જ્યાં શક્ય હોય ત્યાં દિવ્યાંગો માટે અનુકૂળ જોગવાઈઓ જેમ કે બ્રેઈલ, ઈ-રીડર્સ અને શૌચાલય વગેરે કરવામાં આવી શકે છે.
- વિકલાંગ વિદ્યાર્થીઓને સહાયક વર્ગો પૂરા પાડવામાં આવી શકે છે જેમને તેમના શિક્ષણશાસ્ત્રમાં વધારાના સમર્થનની જરૂર હોય છે.
- શૈક્ષણિક કામગીરીના આધારે બેચનું વિભાજન કરવું જોઈએ નહીં, કારણ કે તે વિદ્યાર્થીઓ પર વધુ પડતા દબાણ તરફ દોરી જાય છે જે તેમના માનસિક સ્વાસ્થ્યને અસર કરે છે. વિદ્યાર્થીઓના પ્રવેશ/સ્વીકારના ક્રમમાં બેચની રચના થવી જોઈએ અને અભ્યાસક્રમ પૂરો ન થાય ત્યાં સુધી બેચ બદલવામાં આવશે નહીં.

13. રેકોર્ડની જાળવણી

- કોચિંગ સેન્ટરે યોગ્ય સરકાર દ્વારા સૂચવ્યા મુજબ આવા રેકોર્ડ્સ, એકાઉન્ટ્સ, રજિસ્ટર અથવા અન્ય દસ્તાવેજોની જાળવણી અને ઉત્પાદન કરવું જોઈએ.
- કોચિંગ સેન્ટર રેકોર્ડ માટે સક્ષમ અધિકારીને વાર્ષિક અહેવાલ સબમિટ કરી શકે છે.

14. કોચિંગ સેન્ટરના સ્થળાંતર પર પ્રતિબંધ

કોચિંગ સેન્ટર માત્ર રજીસ્ટ્રેશન સર્ટિફિકેટમાં દર્શાવેલ જગ્યાએ જ કોચિંગનું સંચાલન કરશે અને તે વતી સક્ષમ સત્તાધિકારીની પૂર્વ લેખિત મંજૂરી વિના, તેના રજીસ્ટર્ડ સ્થળ સિવાય અન્ય કોઈ જગ્યાએ શિફ્ટ કરવામાં આવશે નહીં.

15. કોચિંગ સેન્ટરની પ્રવૃત્તિઓની તપાસ

સક્ષમ અધિકારી અથવા યોગ્ય સરકાર દ્વારા અધિકૃત કોઈપણ અન્ય અધિકારી કોચિંગ સેન્ટરની પ્રવૃત્તિઓ

પર સતત દેખરેખ રાખશે અને કોચિંગ સેન્ટરની નોંધણી અને સંતોષકારક પ્રવૃત્તિઓની આવશ્યક લાયકાતની પરિપૂર્ણતા અંગે કોઈપણ કોચિંગ સેન્ટરની પૂછપરછ કરશે.

16. ફરિયાદોનો નિકાલ

(i) વિદ્યાર્થી, માતા-પિતા અથવા કોચિંગ સેન્ટરના ટ્યુટર/કર્મચારી દ્વારા કોચિંગ સેન્ટરો સામે સક્ષમ સત્તાધિકારી સમક્ષ અને કોચિંગ સેન્ટરો દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ/વાલીઓ વિરુદ્ધ ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી શકે છે. સક્ષમ અધિકારી દ્વારા અથવા યોગ્ય સરકાર દ્વારા આ હેતુ માટે રચાયેલ તપાસ સમિતિ દ્વારા ત્રીસ દિવસની અંદર ફરિયાદોનો નિકાલ કરવામાં આવશે.

(ii) સક્ષમ અધિકારી અથવા તપાસ સમિતિના અહેવાલ પર સુનાવણીની તક આપ્યા પછી, સક્ષમ અધિકારી દંડ લાદશે અથવા નોંધણી રદ કરવા માટે પગલાં લેશે.

17. દંડ

(1) સક્ષમ સત્તાધિકારી પાસે સિવિલ કોર્ટની સત્તા હશે. સક્ષમ સત્તાધિકારી પાસે એવી સત્તા હશે જે સિવિલ પ્રોસિજર કોડ 1908 (1908 નો કેન્દ્રીય અધિનિયમ નં. 5) હેઠળ અદાલતોમાં કોઈપણ દાવા માટે વિચારણા માટે આપવામાં આવે છે:-

(i) સોગંદનામા દ્વારા પુરાવા સાથે સાબિતી સ્વીકારવી;

(ii) કોઈપણ વ્યક્તિની હાજરીને બોલાવવા અને લાગુ કરવા માટે, અને શપથ પર તેની પરીક્ષા;

(iii) રેકોર્ડ ઉત્પાદન લાગુ કરવા માટે; અને

(iv) ખર્ચ આપવા માટે

(2) નોંધણીના નિયમો અને શરતો અથવા સામાન્ય શરતોમાંથી કોઈપણના ઉલ્લંઘનના કિસ્સામાં, કોચિંગ સેન્ટર નીચે પ્રમાણે દંડ માટે જવાબદાર રહેશે:

(i) પ્રથમ ગુના માટે રૂ. 25,000/-

(ii) રૂ. 1,00,000/- બીજા ગુના માટે

(iii) અનુગામી ગુના માટે નોંધણી રદ કરવી

18. નોંધણી રદ કરવી

કોચિંગ સેન્ટરને આપવામાં આવેલ રજિસ્ટ્રેશનનું પ્રમાણપત્ર, સંબંધિત કાયદાના ઉલ્લંઘન માટે લેવામાં આવી શકે તેવા અન્ય કોઈપણ દંડની કાર્યવાહીના પૂર્વગ્રહ વિના, કોઈપણ સમયે રદ કરવામાં આવશે, જો સંબંધિત સક્ષમ અધિકારી સંતુષ્ટ હોય કે કોચિંગ સેન્ટરે કોઈપણ માર્ગદર્શિકાની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે અથવા કોઈપણ નિયમો અને શરતોનું ઉલ્લંઘન કર્યું છે જેના આધારે નોંધણી મંજૂર કરવામાં આવી હતી:

જો કે, આવા પ્રમાણપત્ર ધારકને સૂચિત હુકમ સામે કારણ દર્શાવવાની વાજબી તક આપ્યા વિના સક્ષમ અધિકારી દ્વારા આવી કોઈ હુકમ પસાર કરવામાં આવશે નહીં.

19. અપીલ માટેની કાર્યવાહી

કોચિંગ સેન્ટરની નોંધણીના ઇનકાર અથવા તેના નવીકરણ અથવા નોંધણી રદ કરવાના આદેશથી નારાજ કોઈપણ વ્યક્તિ, આવા આદેશની પ્રાપ્તિની તારીખથી ત્રીસ દિવસની અંદર, યોગ્ય સરકાર દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તે રીતે અપીલ અધિકારીને અપીલ કરી શકે છે.

*****